

<https://doi.org/10.69495/2024.8.74>

ŞAMİL FƏTƏLİYEV
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
Magistrant
shamilfeteliyev@gmail.com
İstiqlaliyyət küç., 6 Bakı

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA VERGİ SİYASƏTİNİN ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ: KİÇİK VƏ ORTA SAHİBKARLIĞA TƏSİRİ

Xülasə

Hər bir dövlət beynəlxalq, sosial, hərbi, iqtisadi və s. bu sahələrdə effektiv siyasət hazırlamaq və həyata keçirmək üçün dövlət daxilində bir çox sosial qrupların müxtəlif maraqlarını nəzərə almaq lazımdır. Bu strategiyanın həyata keçirilməsinə vergi və maliyyə mexanizmləri əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Dövlət səviyyəsində vergi siyasəti müəyyən bir cəmiyyətdə vergitutma ilə bağlı bir çox problem və problemlərin həllinə yönəlmiş qaydalar toplusudur. Dövlət ictimai çoxalmada fəal iştirak etdiyi üçün Dövlət vergi siyasəti bir çox iqtisadi, siyasi, milli və digər elementlərə baxmayaraq yaxınlaşmağa meyllidir. Bundan əlavə, cəmiyyətin iqtisadi və sosial fəaliyyətinin tənzimlənməsi dövlətin əsas təməllərindən biridir və vergi siyasətinin formalaşmasına təsir göstərir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən etdiyi iqtisadi inkişaf strategiyasının prioritetlərinə yüksək keyfiyyətli, rəqabətqabiliyyətli məhsulların, müasir texnologiyaların, idarəetmə təcrübəsinin yaradılması, həm xarici, həm də daxili investisiyaların cəlb edilməsi, ölkədə sahibkarlığın təşviqi məqsədilə bu sahədə biznes mühitinin və qanunvericilik bazasının daim təkmilləşdirilməsi daxildir. Məqalədə sahibkarlığın inkişafı sahəsində qəbul edilmiş hüquqi və normativ aktlar, habelə sahibkarlığın və onun fəaliyyətinin dəstəklənməsi üçün dövlət maliyyə sisteminin davamlı təkmilləşdirilməsi haqqında ətraflı məlumat verilir.

Açar sözlər: sahibkarlıq, vergi siyasəti, strategiya, kiçik və orta biznes, qanunvericilik

Giriş.

Vergi siyasətinin məqsədləri konkret iqtisadi şərtlərlə əlaqəlidir. Hökumət məqsədlərə çatdıqdan sonra onlara çatmaq üçün strategiyalar hazırlayır. Konkret hallar bu və ya digər yanaşmanın tətbiq olunacağını müəyyən edəcək. Müvafiq qanunların qəbul edilməsi dövlətin vergi siyasətini necə həyata keçirməsidir. Vergi konsepsiyası vergi siyasətinin uzunmüddətli məqsədlərini əks etdirir. Bu nəzəriyyə ümumiyyətlə vergi qanunvericiliyi üçün əsas rolunu oynayır və iqtisadi və maliyyə

siyasətinin ən vacib komponenti kimi vergi siyasətinin ümumi fikirlərini, normalarını və qaydalarını əks etdirir. Vergi siyasətinin aşağıdakı uzunmüddətli istiqamətləri hər bir dövlətin vergi doktrinası ilə müəyyən edilir:

Vergilərin ölkənin vergi strukturundakı rolu və ÜDM-dəki payı;

Birbaşa və dolaylı vergilərin nisbəti, müəyyən coğrafi ərazilərdə və ya demoqrafik kateqoriyalarda tutulan ən yüksək vergi dərəcəsi;

Gəlir və investisiyaların vergitutma üsulu, korporasiyaların gəlirləri vergi sistemi çərçivəsində vergiyə cəlb edildikdə, vergi orqanlarının Vergi Məcəlləsinə "düzəlişlər" edə biləcəyi dərəcə və s.

Hazırda ölkəmizdə vergi doktrinası hazırlanır.

Azərbaycan hökuməti vergi siyasətindən ölkədə sahibkarlığı təşviq etmək üçün çevik vasitə kimi istifadə edir, milli liderin vergilərin bazar iqtisadiyyatına nəzarət yolu olduğuna inamını rəhbər tutur. Mövcud vəziyyəti müstəqilliyin ilk illəri ilə müqayisə etsək, vergilərin sayı 14-dən 9-a qədər əhəmiyyətli dərəcədə azaldı. Maksimum gəlir vergisi dərəcəsi, ƏDV məbləği və gəlir vergisi dərəcələri son zamanlarda əhəmiyyətli dərəcədə azalmışdır.

Hazırda ölkəmiz sosial yönümlü iqtisadiyyatın inkişafı üçün böyük səylər göstərir. Vergi sisteminin əsas vəzifələrindən biri milli iqtisadiyyatın bütün sektorlarında mövcud olan potensial imkanlardan istifadənin səmərəliliyinin artırılması, onların dinamik inkişafının təmin edilməsi, kiçik və orta sahibkarlığın yaradılmasının stimullaşdırılması, işgüzar fəallığın stimullaşdırılması, daha geniş iqtisadi sistem çərçivəsində təşəbbüslərin və çevikliyin dəstəklənməsi, həyatda islahatların aparılmasıdır. Nəticədə, hökumət vergi yükü dərəcəsini azaltmaqla birlikdə vergi siyasətinin bu yanaşmasından da yüksək şəkildə istifadə edir [3].

Yuxarıda qeyd olunan müddəalar "Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi tədbirləri haqqında" fərmanda və "Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı"nda da öz əksini tapmışdır. Bunlara vergi dərəcələrinin optimal həddə endirilməsi, vergi siyasətinin iqtisadi funksiyalarının genişləndirilməsi və vergi güzəştlərinin mümkün tətbiqlərinin öyrənilməsi daxildir. Bu qanunvericilik, vergi siyasətinin yeni iqtisadi şərtlərə müdaxilə etmək üçün daha aktiv, stimullaşdırıcı və tənzimləyici bir yol halına gəlməsi üçün necə dəyişdirilməli olduğunu təyin edən proqram sənədləridir. Nəticədə, vergi siyasətinin regional inkişaf prioritetlərini müəyyənləşdirən bir sıra dövlət siyasəti tədbirlərinin ən vacib komponenti olduğunu göstərirlər [1].

Vergi siyasətinin məqsədi vergi dərəcələrini azaltmaq və vergi güzəştlərini azaltmaqla vergi bazasını genişləndirmək və bununla da iqtisadiyyata investisiyaları stimullaşdırmaqdır. Bundan əlavə, siyasət hüquqi şəxslər və fərdi sahibkarlar, rezident vergi ödəyiciləri və qeyri-rezidentlər arasında vergi yükünün bərabərləşdirilməsinə yönəlmişdir. Bundan əlavə, siyasət kiçik və orta sahibkarlıq, işgüzar fəaliyyət üçün əlverişli şəraitin yaradılmasına və nəticədə mövcud iqtisadi potens-

ialın və əhalinin maddi rifahının artırılmasına yönəlib. Vergi siyasətinin effektivliyi onun həyata keçirilməsinin əsas prinsiplərindən asılıdır.

Vergi siyasətinin əsas istiqamətləri.

Azərbaycan Respublikasının Vergi siyasəti aşağıdakı əsas prinsiplərə əsaslanır [2]:

- Respublikanın iqtisadi sabitliyini təmin edəcək siyasət yürütmək çox vacibdir;
- Respublikada ixrac potensialının artmasına şərait yaratmaq;
- Respublikada uğurlu iqtisadi potensialının inkişafı həm xarici, həm də yerli investisiyaları prioritet sahələrə cəlb edən əlverişli vergi mühitinin yaradılmasından asılıdır;
- Vahid məlumat və mühasibat vergi sisteminin inkişafı vacib bir addımdır.
- Vergilər və digər mənbələr hesabına toplanan pul vəsaitlərinin həcmi artırmaq üçün tədbirlərin həyata keçirilməsi;
- Vergi ödəyicilərinin gəlirlərinin hesabatlılığını və şəffaflığını təmin edən etibarlı nəzarət mexanizmlərinin yaradılması;
- vergi idarəetməsinin təkmilləşdirilməsi və vergi qanunvericiliyinə əməl olunmasının gücləndirilməsi, habelə vergi cinayətlərinə görə məsuliyyətə cəlb etmə sisteminin daha da gücləndirilməsi;
- vergi xidməti orqanları əməkdaşlarının səmərəli fəaliyyətinin möhkəmləndirilməsi və s.

Kiçik və orta sahibkarlığa vergi siyasətinin təsiri.

Davamlı inkişaf strategiyasına uyğun olaraq həyata keçirilən dövlət siyasətinin əsas məqsədlərindən biri sahibkarlıq fəaliyyətinin stimullaşdırılmasıdır. İnkişafın prioritet istiqamətlərinə vurğu edərək, bu yanaşma iqtisadiyyatın bütün sahələrində sahibkarlıq fəaliyyətinə təşkilati, maliyyə, hüquqi və normativ dəstək dərəcəsini artırmağa yönəlmişdir. Son illərdə ölkəmiz iş mühitinin əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırılması üzərində işləyir. Buna görə sahibkarlar bu mövzuda tənzimləyici funksiyaları yerinə yetirən dövlət təşkilatları, Dünya Bankı və beynəlxalq maliyyə korporasiyası kimi beynəlxalq təşkilatlar və yerli dövlət qurumları ilə sıx əməkdaşlıq etdilər [3]. İnkişaf etmiş ölkələrdə istehsal olunan bütün mal və xidmətlərin yarıdan çoxu kiçik və orta müəssisələrin səmərəli işləməsinə zəmanət verən şəraitdə istehsal olunur.

Zamanla kiçik və orta müəssisələr bazar dalğalanmalarına daha yaxşı uyğunlaşa bilirlər və əhalinin ehtiyaclarına daha həssas olduqları üçün istehsal və istehlakdakı boşluqları doldururlar. Bundan əlavə, cəmiyyətdə orta təbəqənin inkişafının əsas hərəkətverici qüvvəsi olan kiçik və orta müəssisələr ölkədə demokratik yönümlü, mütərəqqi hüquqi, siyasi və iqtisadi dəyişikliklərə dəstək üçün sosial bazanın genişləndirilməsinə kömək edir[5].

Son illərdə ölkədə kiçik və orta sahibkarlığın dəstəklənməsinə yönəlmiş təşkilati və iqtisadi modellərin yaradılmasına böyük diqqət yetirilmişdir. Sahibkarlıq fəaliyyətini dəstəkləyən hüquqi bazanın möhkəmləndirilməsi üçün Qanunvericilik və inzibati proseslərin təkmilləşdirilməsi tələb olunurdu. İqtisadi İnkişaf Nazirliyinə "Azərbaycan Respublikasında xüsusi iqtisadi zonaların yaradılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 mart 2007-ci il tarixli Sərəncamına uyğun olaraq yuxarıda qeyd olunan xüsusi iqtisadi zonalar üzrə təkliflərin hazırlanması tapşırılıb[1].

Vergi siyasətinin həyata keçirilməsi möhkəm hüquqi bazanın yaradılmasından asılıdır. Maliyyə əlaqələrini tənzimləyən qaydalar dövlət tərəfindən müəyyən edilir və qanun və qaydalar şəklində rəsmiləşdirilir. əvvəllər göstərilən sənədlərə uyğun sənədlər və təlimatlar müxtəlif bölgələrdə qəbul edilir. Hüquq normalarına uyğunluq ictimai maraqların qorunmasını təmin edir və bu standartlara uyğun olaraq maliyyə intizamı güclənir[4]. Kiçik biznesin vergi tənzimlənməsinin digər dövlət tənzimləmə vasitələri ilə uyğunsuzluğu bu qərarla müəyyən edilmiş kiçik müəssisələr üçün illik dövriyyə meyarı ilə sadələşdirilmiş vergi sisteminin vergi ödəyicisi olmaq hüququnu əldə etmək üçün Vergi Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş meyar arasındakı uyğunsuzluqla sübut olunur. Kiçik və orta müəssisələrin fəaliyyətinin dövlət tərəfindən metodik tənzimlənməsini təmin etmək üçün vergi tənzimlənməsi digər tənzimləmə vasitələri ilə balanslaşdırılmalıdır.

Nəticə.

Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta biznesin böyüməsini təşviq etmək məqsədilə vergi dərəcələrinin azaldılması, vergi güzəştlərinin məhdudlaşdırılması, iqtisadiyyatın sektorlarına investisiyaların təşviqi, hüquqi şəxslər və fərdi sahibkarlar, qeyri-rezidentlər və rezidentlər arasında paritetin təmin edilməsi, həmçinin prioritetlərin müəyyənləşdirilməsi yolu ilə vergi bazasının genişləndirilməsi vacibdir. Qeyri-neft sektorunda kiçik və orta biznesin genişləndirilməsi "Azərbaycan Respublikasında sahibkarlığın inkişafı Dövlət Proqramı" İqtisadi İnkişaf Nazirliyi tərəfindən sahibkarlığın uzunmüddətli artımının təmin edilməsi məqsədilə hazırlanmışdır.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin Statistik Məcmuəsi. Bakı, 2014
2. Musayev A., Kəlbəyev Y., Hüseynov A. Azərbaycan Respublikasının vergi xidməti: islahatlar və nəticələr. Dərs vəsaiti. Bakı, 2002.
3. Musayev A. Vergi siyasətinin iqtisadi problemləri. Elmi əsər. Bakı, 2004.
4. Vəliyev D.Ə., Balakışiyeva Y.N., Rəfibəyli İ.R., İmanov E.E., Qarabalov E.M.. Vergi hüququ. Bakı, 2003

5. Экономика налоговой политики. Под ред. М.П.Девере. Москва, Филинь, 2002, 328 с.

Shamil Fataliyev

MAIN DIRECTIONS OF TAX POLICY IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN: IMPACT ON SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES

Summary

In order to develop and implement effective policies in the aforementioned areas, it is essential to consider the diverse interests of the various social groups within each state. The implementation of this strategy is significantly influenced by the mechanisms of taxation and financial policy. Tax policy at the state level comprises a set of rules devised to address a multitude of issues and challenges pertaining to taxation within a given society. Given the state's active role in social reproduction, state tax policy tends to exhibit a tendency towards convergence, despite the influence of numerous economic, political, national and other elements. Furthermore, the regulation of economic and social activities within society represents a fundamental foundation of the state, influencing the formation of tax policy. The economic development strategy set forth by the President of the Republic of Azerbaijan places a premium on the creation of high-quality, competitive products and modern technologies, the implementation of advanced management practices, the attraction of foreign and domestic investments, and the continual enhancement of the business environment and legislative framework in this domain. These measures are designed to foster entrepreneurship within the country. The article provides comprehensive information on the legal and regulatory instruments adopted with a view to fostering entrepreneurship, as well as on the ongoing enhancements to the state financial system with a view to supporting entrepreneurship and its activities.

Keywords: entrepreneurship, tax policy, strategy, small and medium-sized businesses, legislation.

Шамиль Фаталиев

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ: ВЛИЯНИЕ НА МАЛЫЙ И СРЕДНИЙ БИЗНЕС

Резюме

Для разработки и реализации эффективной политики в вышеуказанных областях важно учитывать многообразие интересов различных социальных

групп в каждом государстве. На реализацию этой стратегии существенное влияние оказывают механизмы налогообложения и финансовой политики. Налоговая политика на государственном уровне представляет собой набор правил, разработанных для решения множества вопросов и задач, связанных с налогообложением в данном обществе. Учитывая активную роль государства в общественном воспроизводстве, государственная налоговая политика имеет тенденцию к сближению, несмотря на влияние многочисленных экономических, политических, национальных и других факторов. Кроме того, регулирование экономической и социальной деятельности в обществе представляет собой фундаментальную основу государства, влияющую на формирование налоговой политики.

В стратегии экономического развития, утвержденной Президентом Азербайджанской Республики, особое внимание уделяется созданию высококачественных, конкурентоспособных продуктов и современных технологий, внедрению передовых методов управления, привлечению иностранных и внутренних инвестиций, а также постоянному улучшению бизнес-среды и законодательной базы в этой области. Эти меры направлены на стимулирование предпринимательства внутри страны. В статье представлена исчерпывающая информация о законодательных и нормативно-правовых актах, принятых с целью стимулирования предпринимательства, а также о текущих усовершенствованиях государственной финансовой системы с целью поддержки предпринимательства и его деятельности.

Ключевые слова: предпринимательство, налоговая политика, стратегия, малый и средний бизнес, законодательство.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 11.09.2024
Çapa qəbul olunma tarixi: 22.10.2024
Rəyçi: iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Abutalıbov Rasim Rafiq
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur